

УДК: 373.3.091.322:004

ЗАВДАННЯ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ІНФОРМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

кандидат педагогічних наук, доцент, Остапйовська І.І.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
Україна, Луцьк

Метою статті є актуалізація основних завдань позакласної роботи з інформатики у початковій школі. У результаті аналізу наукових праць із теми дослідження та спостереження за практичною навчально-виховною роботою було конкретизовано поняття позакласної роботи (у тому числі в початковій школі); досліджено аспекти навчання інформатики у молодших класах, зв'язок навчальної діяльності на уроках та у процесі позакласної роботи; актуалізовано й охарактеризовано основні завдання позакласної роботи з інформатики у початковій школі. Також у статті сформовано перспективу подальших досліджень даної проблеми. Матеріали статті можуть бути використані для організації та проведення позакласної з інформатики у молодших класах.

Ключові слова: педагогіка, молодші класи, інформатика, початкова школа, методика інформатики у початковій школі, позакласна робота, позакласна робота з інформатики у початковій школі, завдання позакласної роботи з інформатики.

*PhD in Pedagogical Sciences, Assistant Professor, Ostapyovska I.I.
Tasks of extracurricular work in informatics in primary school / Lesya
Ukrainka Eastern European National University, Ukraine, Lutsk*

The goal of article is update of main tasks of extracurricular work in informatics in primary school. The concept of extracurricular work (including primary school) was specified after results of analysis of scientific works of the research topic and observation of practical educational work have been held; studied aspects of teaching computer science in elementary grades, connection between learning activities in the classroom and during extracurricular activities; updated and described the main tasks of extracurricular work in informatics in primary school. Prospect of further researches were formed in the article too. Materials of this article can be used for the organization and conduct of extracurricular work in informatics in junior forms.

Key words: pedagogics, junior forms, informatics, primary school, methods of informatics in primary school, extracurricular work, extracurricular work in informatics in primary school, tasks of extracurricular work in informatics.

Вступ. Сьогодні важко знайти сферу людської життєдіяльності, у якій би не використовувались комп'ютери. Саме тому одним із пріоритетних завдань сьогоденної початкової освіти є озброєння школярів необхідними знаннями, уміннями та навичками у сфері інформатики і комп'ютерної техніки, інформаційних технологій. За такого підходу основне завдання учителя в процесі навчання інформатики полягає у тому, щоб розгорнути перед школярами усе різноманіття видів діяльності у її сфері, допомогти знайти максимально відповідні їх інтересам і можливостям, заохотити до самостійних пошуків і творчості. У результаті кожен школяр матиме вільний вибір, можливість для самоствердження, змогу виразити свою індивідуальність, а педагог, у свою чергу, повинен допомогти йому усвідомити свої здібності, захопити і підтримати.

Варто також пам'ятати, що програмні вимоги з інформатики для учнів початкових класів у поєднанні з шкільними підручниками і чинною методикою викладання предмету, розраховані на так звану "середню дитину". Однак, на практиці має місце різке розшарування учнів на три групи:

1) на тих, хто легко і з цікавістю засвоюють програмний матеріал з інформатики. Для цієї групи школярів характерним є прагнення до поглиблення знань та аналітичне ставлення до отриманої інформації, самостійного наукового пошуку, застосування творчого підходу;

2) на тих, хто домагається при вивченні інформатики лише задовільних результатів. Представники цієї категорії виявляють зацікавлення у навчанні ситуативно. На інтенсивність їх пізнавальної активності впливає ціла низка як об'єктивних (зміст матеріалу, форми та методи, які вчитель використовує на заняттях, засоби наочності тощо), так і суб'єктивних (настрій та особисті переживання, самопочуття, стосунки із однокласниками тощо) факторів;

3) тих, кому успішне вивчення предмету дається із великими труднощами (цій групі школярів, за звичай, інформатика як наука нецікава). Все це і призводить до необхідності індивідуалізації навчання інформатики, однією із форм якої є позакласна робота.

Хоча питання позакласної роботи (у тому числі – в початковій школі) становили предмет досліджень значної кількості науковців: Волкової Н.П., Галузьяка В.М., Сметанського М.І., Смірнова С.А., Фіцули М.М., Шахова В.І. та ін., різноманітні аспекти навчання інформатики досліджували Андрієвська В.М., Гаряча С.А., Коршунова О.В., Малєв В.В., Морзе Н.В., Олефіренко Н.В. та ін., нами було виявлено нестачу наукових досліджень присвячених питанню позакласної роботи з інформатики у початковій школі. Це зумовило актуальність і своєчасність статті та визначило її мету і завдання.

Мета та завдання статті. Метою статті є актуалізувати основні завдання позакласної роботи з інформатики у початковій школі. Для досягнення мети було вирішено наступні завдання: 1) проаналізовано наукові джерела та педагогічний досвід із теми дослідження; 2) конкретизовано поняття позакласної роботи; 3) актуалізовано завдання позакласної роботи з інформатики у молодших класах.

Виклад основного матеріалу статті. Під позакласною роботою будемо розуміти різноманітну діяльність учителів, вихователів, спрямовану на виховання учнів і здійснювану в позаурочний час [1, с. 170].

Варто зазначити, що позакласна робота охоплює різні за змістом, метою, методами, формами, засобами і способам керівництва заняття. До неї, наприклад, можна віднести заняття предметного (математичного, природничого, інформатичного тощо) або художнього (театрального, художнього, хореографічного, вокального тощо) гуртків, позакласне читання, екскурсії і мандрівки (у тому числі – віртуальні), вікторини, КВК, проведення шкільних свят і вечорів, тематичних виховних годин тощо. Але в одних випадках (гурток, позакласне читання, вікторина) нею керує учитель, в інших (організація дозвілля, ігор та розваг) вона набуває характеру самостійної діяльності учнів на основі самоврядування.

Будучи складовою частиною навчально-виховної роботи в школі, позакласна робота спрямована на досягнення спільної мети навчання і виховання – засвоєння дитиною необхідного для життя у суспільстві соціального досвіду і формування прийнятої суспільством системи цінностей [3, с. 174].

Аналіз наукових праць присвячених дослідженню різних аспектів позакласної роботи (у тому числі – з інформатики) [1; 2; 3; 4; 5] та навчально-виховної практики у початковій школі дозволив

констатувати, що інформатична позакласна робота спрямована на вирішення цілої низки завдань. Серед них можна виділити наступні:

1. Формування у дитини позитивної Я-концепції. Я-концепція (англ. Self-concept) – це конфігурація самосприйняття, система уявлень людини про те, якою вона є. Вона є одночасно і передумовою, і наслідком соціальної взаємодії та визначається особистісним соціальним досвідом [6, с. 609–610]. Позитивна Я-концепція виражається у позитивному ставленні дитини до самої себе і, як правило, передбачає об'єктивність самооцінки. Характеристиками позитивної Я-концепції молодшого школяра є: а) впевненість у прихильному, доброзичливому ставленні до себе усіх оточуючих; б) впевненість у власних силах, яка забезпечує успішне оволодіння потрібними видами діяльності чи засвоєння необхідних знань; в) переконаність в обов'язковому досягненні успіху в різних сферах діяльності; г) почуттям власної значущості. Таким чином сформованість даного психологічного утворення є основою подальшого розвитку індивідуальності дитини. Наявність великої кількості форм та методів позакласної діяльності з інформатики сприяє розкриттю індивідуальних здібностей дитини, які не завжди виявляються на уроці (наприклад, створення інформатичної стінгазети дозволяє школярам проявити свої навички володіння комп'ютером, художні здібності, вміння працювати з інформацією тощо). Крім того, її різноманітність сприяє також і самореалізації дитини, підвищенню її самооцінки, впевненості в собі, тобто сприяє формування позитивного сприйняття самої себе.

Включення учнів у різні види позакласної роботи з інформатики збагачує їх особистий досвід (завдяки виконанню різноманітної практичної та інтелектуальної роботи), знання про людську діяльність (як і у процесі власної діяльності, так і в результаті спілкування із

"цікавими людьми" – представниками різних професій), формує необхідні практичні вміння і навички тощо. У результаті цього школяр впевнено і комфортно почуватиметься в різноманітних життєвих ситуаціях.

2. Створення сприятливих умов для накопичення досвіду життя у колективі, навичок співпраці. Уроки інформатики завдяки своїй формальності та регламентованості значно поступаються перед позакласною роботою як засіб для колективної співпраці та згуртування молодших школярів. Саме у процесі позакласної роботи учні вступають в різнопланові взаємини між собою: готуючись до КВК, виставок-конкурсів комп'ютерної графіки, відвідуючи заняття гуртків інформатики тощо. У різних формах позакласної роботи школярі не тільки виявляють свої індивідуальні особливості, але й вчаться жити в колективі: виховують уміння співпрацювати, надавати допомогу, почуття поваги, взаємовиручки, толерантності тощо. При цьому позакласна діяльність збагачує також і досвід колективної взаємодії школярів у певному аспекті практичної діяльності.

3. Формування у школярів потреби в продуктивній роботі, формування необхідних умінь і навичок. У позакласній роботі створюються умови для формування умінь включатися у продуктивну, схвалену суспільством діяльність і при необхідності самостійно її організувати. Наприклад, готуючись до вечора-змагання з інформатики школярі (попередньо поділені на команди) готують емблеми, представлення і гасла, шукають необхідну інформацію, покращують свої уміння та навички володіння комп'ютером для перемоги. Віртуальні екскурсії у музеї інформатики та обчислювальної техніки, перегляд електронних музейних експозицій не тільки розвивають кругозір молодших школярів, але й практично стимулює їх до оволодіння інформаційними технологіями як засобами виконання

багатьох особистих завдань.

4. Формування морального, емоційного, вольового компонентів світогляду. У загальному значенні світогляд – це система поглядів особистості на об'єктивний світ та своє місце у ньому, відношення людини до всього оточуючого та самої себе. Зумовлені цими поглядами переконання, ідеали, принципи, ціннісні ідеали, моделі поведінки тощо [6, с.456]. У процесі позакласної роботи засвоюються моральні норми поведінки через оволодіння моральними поняттями та соціально прийнятими моделями поведінки (наприклад, під час виконання спільних інформатичних проєктів, участі у КВК, вечорах чи вікторинах). Емоційна сфера формується із формуванням естетичних уявлень у процесі власної творчої діяльності (наприклад, роботою із графічними редакторами, мультимедійними технологіями тощо) та знайомство з шедеврами світового мистецтва: картинами, скульптурою, пам'ятками архітектури, музикою та ін.

5. Розвиток пізнавального інтересу. Дане завдання позакласної роботи відображає взаємозв'язок навчальної та позанавчальної діяльності, оскільки позакласна робота тісно пов'язана з навчально-виховною роботою на уроці і, в кінцевому рахунку, спрямована на підвищення ефективності навчального процесу. Завдяки тому, що позакласна робота базується на добровільній участі школярів, то вона є більш цікавою, легшою для виконання конкретному учневі. Відвідуючи гурток з інформатики, готуючи стінгазету, беручи участь у вікторині, КВК, виставці дитина не тільки краще засвоює знання, опановує уміння чи набуває навичок, але й прагне самостійно розвиватися у даному освітньому напрямку, оскільки це дозволяє їй самоактуалізуватися та ствердитися, усвідомити свою значущість і показати її оточуючим.

Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів у процесі

позакласної роботи з інформатики також пов'язане з вирішенням важливого завдання – профорієнтацією: вибором школярами професії і підготовкою їх до майбутньої трудової діяльності. Відомо, що різні види позакласних занять є одним із основних джерел виникнення професійних інтересів і професійної обізнаності учнів, вони допомагають їм отримати спеціальні знання, розвинути уміння та навички, перевірити свої сили в обраній сфері діяльності.

6. Організація вільного часу учнів. На даний час дуже важливо продовжити терміни організованого педагогічного впливу, щоб попередити негативні наслідки дитячої бездоглядності. Як свідчать результати численних педагогічних досліджень та аналіз навчально-виховної практики у початковій школі, схильні до девіантної поведінки учні в більшості своїй не займаються у гуртках чи секціях, не мають громадських доручень, не цікавляться життям класу і школи.

У міру збільшення вільного часу проблема культури його використання набуває усе більшого значення у суспільстві. Позакласна робота з інформатики завдяки можливості широкого змістового наповнення (вивчення прикладних програм у цілому (підготовка користувачів), опанування конкретним напрямком прикладної інформатики (комп'ютерна графіка, робота в інтернеті, основи програмування, web-дизайн), інтегровані заняття з інформатики тощо), великій кількості можливих форм свого проведення (стінна преса, вікторини, гуртки, віртуальні екскурсії, вечори тощо) дозволяє зацікавити значну кількість молодших школярів та убезпечити їх від згубного впливу зовнішніх факторів.

Висновки. Інформатика надає величезні можливості як для обдарованих, так і для "середніх" та невстигаючих учнів. Перераховані завдання визначають основні можливості та напрямки позакласної роботи в досягненні її основної мети і носять характер загальних

положень. На практиці вони конкретизуються відповідно до особливостей кожного класу, самого педагога, узгоджуються із навчальними програмами і планами, загальношкільною позакласною та позашкільною роботою тощо.

Проте, проведена робота не вичерпує усіх аспектів проблеми. Детальнішого дослідження потребує розробка оптимальних методик організації та проведення окремих форм позакласної роботи з інформатики у молодших класах з урахуванням вікових особливостей школярів.

Література:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / Наталія Павлівна Волкова. – К.: Видавничий центр "Академія", 2001. – 576 с. – (серія "Альма-матер").
2. Галузьяк В.М. Педагогіка: Навчальний посібник / В.М. Галузьяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов. – [2-ге вид., випр. і доп.] – Вінниця: Книга-Вега, 2003. – 416 с.
3. Малев В.В. Общая методика преподавания информатики: учебное пособие / Василий Владимирович Малев. – Воронеж: ВГПУ, 2005. – 271 с.
4. Педагогіка: педагогические теории, системы, технологии: Учеб. для студ. высш. и сред. пед. учеб. Заведений / Сергей Александрович Смирнов, Изabella Борисовна Котова, Евгений Николаевич Шиянов и др.; Под ред. С.А. Смирнова. – 4-е изд., испр. – М.: Издательский центр "Академия", 2000. – 512 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. пос. Для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – Тернопіль: "Навчальна книга – Богдан", 1999. – 192 с.

6. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник: словник / Віктор Борисович Шапар. – Харків: Прапор, 2007. – 640 с.

References:

1. Volkova N.P. *Pedagogika: Posibny'k dlya studentiv vy'shhy'x navchal'ny'x zakladiv / Nataliya Pavlivna Volkova.* – K. : Vy'davny'chy'j centr "Akademiya", 2001. – 576 s. – (seriya "Al'ma-mater").

2. Galuzyak V.M. *Pedagogika : Navchal'ny'j posibny'k / V.M. Galuzyak, M.I. Smetans'ky'j, V.I. Shaxov.* – [2-ge vy'd., vy'pr. i dop.] – Vinny'cya: Kny'ga-Vega, 2003. – 416 s.

3. Malev V.V. *Obshchaya metodika prepodavaniya informatiki: uchebnoe posobie / Vasiliy Vladimirovich Malev.* – Voronezh: VGPU, 2005. – 271 s.

4. *Pedagogika: pedagogicheskie teorii, sistemy, tekhnologii: Ucheb. dlya stud. vyssh. i sred. ped. ucheb. Zavedeniy / Sergey Aleksandrovich Smirnov, Izabela Borisovna Kotova, Yevgeniy Nikolaevich Shiyarov i dr.; Pod red. S. A. Smirnova.* – 4-e izd., ispr. – M.: Izdatelskiy tsentr "Akademiya", 2000. – 512 s.

5. Ficzula M.M. *Pedagogika: Navch. pos. Dlya studentiv vy'shhy'x pedagogichny'x zakladiv osvity'.* – Ternopil': "Navchal'na kny'ga – Bogdan", 1999. – 192 s.

6. Shapar V.B. *Suchasny'j tлумachny'j psy'xologichny'j slovny'k: slovny'k / Viktor Bory'sovy'ch Shapar.* – Xarkiv: Prapor, 2007. – 640 s.